

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ І ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ

Келару І.О.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто інструменти впливу держави на діяльність ТНК; визначено рівні прийняття організаційних заходів у контексті оптимізації регулятивної системи України у сфері функціонування ТНК; запропоновано методи підвищення результативності транснаціональної діяльності.

Ключові слова: Транснаціональні корпорації (ТНК), держава, інструменти впливу, мікрорівень, макрорівень, механізм державного сприяння, модель «стратегічного партнерства».

Постановка проблеми. Як відмічав британський учений Девід М. Гордон: «Взаємовідносини між ТНК і національними урядами є одночасно кооперацією і конкуренцією; взаємною підтримкою і безперервним конфліктом; вони знаходяться в діалектичній взаємодії, виконуючи схожі і в той же час абсолютно протилежні ролі, причому жодна зі сторін не може стати домінуючою в цьому процесі».

З одного боку, глобальні цілі ТНК і держав є абсолютно протилежними, з іншого боку, незважаючи на конфліктний характер стосунків, ТНК і держави потребують один одного. Тому взаємовідносини ТНК і держав є дуже багатогранними і комплексними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складні й суперечливі проблеми транснаціоналізації, окремі аспекти діяльності сучасних ТНК дослі-

джували в своїх роботах науковці: В. Білошапка, Т. Кальченко, Д. Лук'яненко, В. Новицький, О. Плотников, О. Рогач, В. Рокоча, Л. Руденко-Сударева, Р.І. Хасбулатов, Р. Юнгнікель, Х. Перлмуттер. Проблеми взаємовідносин держави і ТНК вивчалися такими вченими як: Д. Михайлина, Т. Орехова, Ю. Макогон, О. Шаповалов та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однозначно визначити, чи являється вплив ТНК на діяльність держави позитивним або негативним, украй важко. Узгодження інтересів держави і ТНК виходить на перший план. Наступним кроком має стати взаємовигідна співпраця та побудова моделі стратегічного партнерства між державою і ТНК.

Мета статті. Головною метою статті є дослідження інтересів, інструментів впливу, механізму взаємовідносин між державою і ТНК у процесі створення стратегічного партнерства між ними.

Виклад основного матеріалу. ТНК можуть сприяти зростанню або експлуатувати наявні ресурси; створювати робочі місця або скорочувати їх; сприяти поширенню нових технологій або обмежувати їх широке застосування; слугувати «локомотивом» розвитку національної економіки або перешкоджати її нормальному функціонуванню. Тому державам для отримання вигод від взаємодії з ТНК украй важливо зрозуміти і втілювати в життя послідовну стратегію інтеграції ТНК в національну економіку на максимально вигідних умовах з точки зору добробуту громадян, а також використати допомогу міжнародних організацій і наднаціональних інститутів для розширення глобального контролю за діяльністю ТНК [1].

Наприклад, у роботі Д. Михайлини зазначено, що, незважаючи на зростаючий потенціал ТНК і підвищення їхньої статусності, в глобальних умовах роль національних урядів залишається вагомим, видозмінюючись у відповідь на намагання приватного капіталу регламентувати як специфіку міждержавних відносин, так і сферу повноважень міжнародних організацій. У цьому контексті діагностовано рівень і глибину співпраці держав з провідними ТНК, коли обопільна вигідність і перспективність таких «негласних» коаліційних угод полягає в тому, що національні уряди люблять корпоративні інтереси на міжнародній арені, активно реалізуючи власне суверенне право в укладанні політичних, економічних і торговельних союзів і різноманітних міждержавних дого-

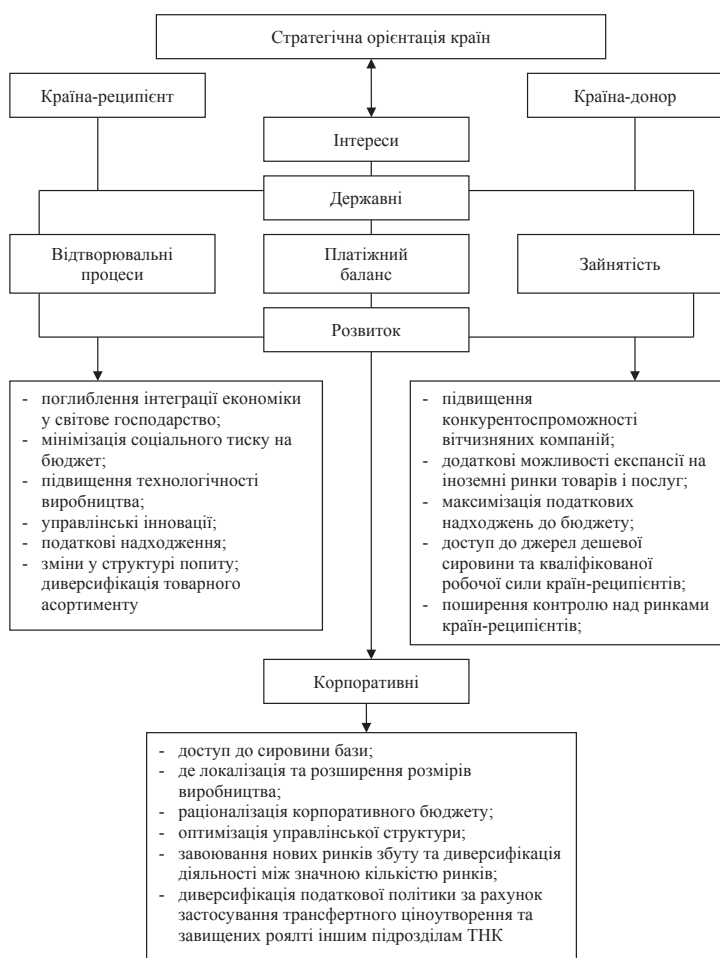

Рис. 1. Узгодження інтересів держави і ТНК [2, с. 10]

ворів, а ТНК визначають, закріплюють і відстоюють ареали геоелементів інтересів країн-систем (рис. 1).

В умовах глобалізації країни-системи через філії і дочірні підприємства ТНК підключають національні економіки до різних ланок світових відтворювальних циклів [2, с. 8]. Залежно від того, чи «втягує» країна у свої національні рамки інтернаціональне відтворююче ядро, чи, навпаки, виносить «назовні» свої відтворюючі процеси, такі країни доцільно класифікувати на «країни-системи, відкинута назовні» й «країни-системи, втягнуті всередину» [2, с. 9-10].

Отже, утворення транснаціонального монополістичного, фінансового капіталу ще не призвело до асиміляції, розчинення національно визначених капіталів. Д. Михайлино доведено, що поки немає підстав і для того, щоб констатувати повну синхронність економічних циклів промислово розвинених країн. Специфічні риси національних господарських механізмів (грошово-кредитної, бюджетно-фінансової, податкової систем) усе ще суттєво впливають на формування структури фінансових груп, функціонування економік країн. Важливими факторами, які протидіють процесам транснаціоналізації, є відмінності соціальних умов у окремих країнах, живучість політичних, культурних, побутових та інших національних традицій [2, с. 12].

Як стверджує професор Орехова Т.В., існуючі інструменти впливу держави на іноземні інвестиції можна класифікувати на три класи: пов'язані з інвестиціями торговельні заходи, пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи, укладання цільових двосторонніх угод (рис. 2.) [3, с. 269].

Оскільки наявні українські корпорації (ІСД, СКМ, Приват, Рошен, Конті та ін.) багатопрофільні та не фокусують власну активність лише суто на зовнішньоторговельному секторі, ключовим фактором їхнього подальшого розвитку повинна стати відмова від штучних галузевих обмежень або дискримінації участі в процесах інвестування. У даному випадку доцільне використання диференційованого регуляторного регламенту, що враховує як державні стратегічні завдання, так і оперативні цілі вітчизняних ТНК.

Для нарощення конкурентних переваг на глобальних товарних ринках у сучасній бізнес-практиці ТНК утворюються нові організаційні форми – горизонтальні, вертикальні, оболонкові корпорації, квазіхолдинги. Серед принципово нових виділено мережеві корпоративні структури, ефективність діяльності яких досягається за рахунок істотного скорочення витрат, адаптивності, низького рівня зайнятості.

Для українських реалій найбільш актуальним залишаються ФПГ, які на сьогоднішній день є єдиними латентними ТНК в Україні.

У зв'язку з цим, Д.Г. Михайлина слушно зазначає, що державна підтримка експортно-орієнтованих українських підприємств, які є учасниками транснаціональних компаній та фінансово-промислових груп, повинна бути селективною, спиратися на розширений діапазон і досконалий інструментарій фінансового, операційно-технологічного, ситуативного сприяння розвитку національного товарного експорту, формування відповідної інституційної структури для впровадження ефективної

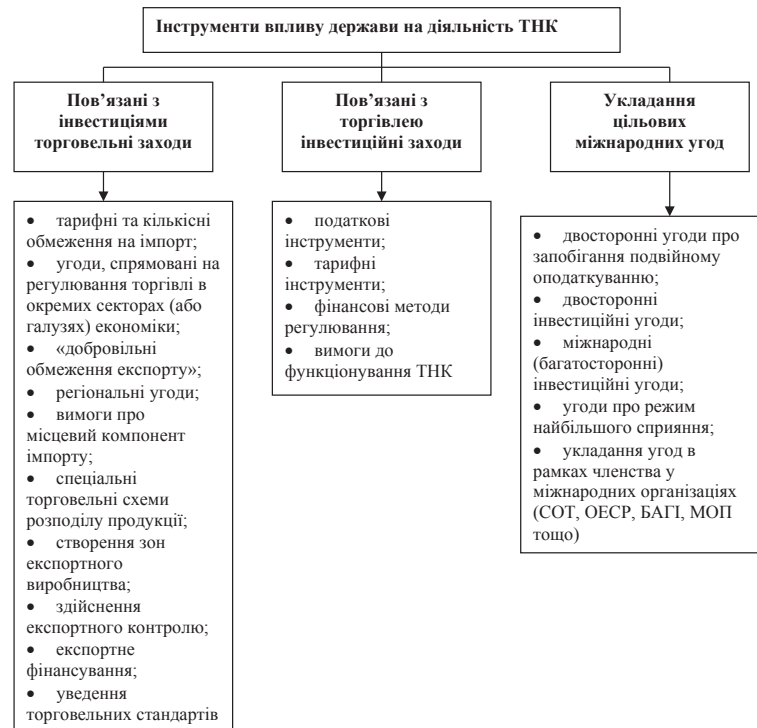

Рис. 2. Класифікація інструментів впливу держави на діяльність ТНК [3, с. 269]

торговельної політики. Автор пропонує виділити макро- та мікрорівень прийняття організаційних заходів у контексті оптимізації регулятивної системи України у сфері функціонування ТНК [2, с. 13-14]. Загальнодержавні заходи на макrorівні з її точки зору мають охоплювати: перегляд Закону України «Про промислово-фінансові групи в Україні»; уніфікацію законодавства зі світовими стандартами у сфері створення і функціонування ТНК і ПФГ; удосконалення управління державною власністю; сприяння кластерному підходу до економічного і технологічного розвитку через створення територіально-виробничих комплексів, у тому числі у транскордонному вимірі; уведення фактичного, а не декларативного пільгового оподаткування пріоритетних видів інноваційної діяльності за Законом України «Про інноваційну діяльність» (ст. 21); стимулювання комерційних банків до участі в інвестиційних проектах ПФГ [2, с. 14].

Мікрорівневий підхід, у свою чергу, зводиться до таких стратегічних умов і принципів виходу українських компаній на зовнішні ринки: забезпечення високого техніко-економічного рівня продукції; оптимальна географічна і галузева диверсифікація компаній; залучення іноземних і створення власних комерційних ланок за кордоном; наявність іноземних інвесторів у коопераційних проектах; використання раніше напрацьованих коопераційних зв'язків; постійна підтримка конкурентоспроможності й ділової репутації; захоплення окремих ніш у високотехнологічних сферах; розміщення українських цінних паперів на зовнішніх фондових ринках; адаптація корпоративних регламентів і нормативів до світових аналогів.

На основі показників валового доходу транснаціональних фінансово-промислових груп, що працюють в Україні, обсягу їх інвестицій в економіку країни й інших показників, зроблено висновок, що Україна повинна більш активно використовувати значний наявний потенціал українських фінансово-промислових груп й міжнародних транснаціональ-

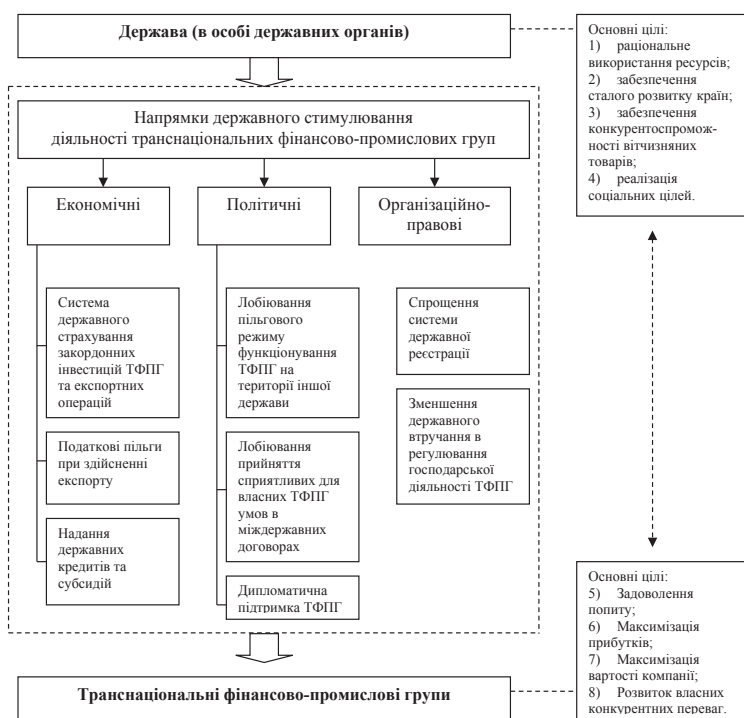

Рис. 3. Механізм державного сприяння транснаціоналізації діяльності фінансово-промислових груп [5, с. 13]

них фінансово-промислових груп, які працюють на її території, з метою отримання максимальних вигод для своєї економіки.

Механізм державного сприяння транснаціоналізації діяльності фінансово-промислових груп, розроблений у [3] демонструє взаємозв'язок між підтримкою їх діяльності державою (через економічні, зовнішньо-політичні й організаційно-правові важелі) й забезпеченням стабільного розвитку національної економіки, застосування якого дозволить визначити напрямки державної політики щодо рівноправного включення держави до світової економіки зображено на рис. 3.

Стосовно міркувань з підвищення результативності транснаціональної діяльності заслуговує на увагу розроблена О.В. Шаповаловим модель мінімізації витрат національної фінансово-промислової групи, зміст якої полягає в ефективній координації транснаціональною фінансово-промисловою групою діяльності логістичного утворення, що поєднує виробничі та комерційні підприємства.

Результатом використання моделі, що наведена у [4, с. 14], для транснаціональних фінансово-промислових груп має стати максимізація прибутку, а для держав – рівноправне включення в інтернаціоналізаційні процеси через створення передумов співробітництва на міждержавному рівні.

Мінімізація витрат транснаціональної фінансово-промислової групи має стати одним з чинників підвищення ефективності її функціонування, що приведе до стимулювання розвитку національної й посилення інтернаціоналізації світової економіки та рівноправного включення національної економіки до світового господарства [4, с. 14-15]. Процес побудови взаємовідносин держави та ТНК за моделлю «стратегічного партнерства» потребує урахування специфіки у розходженнях спрямування та рівнів цілей розвитку та діяльності, тобто удосконалення існуючого визначення стратегічного партнерства у взаємовідносинах між країною та ТНК, а також особливих критеріїв такої моделі [5, с. 19].

Висновки і пропозиції. Таким чином, під механізмом взаємовідносин між державою і ТНК пропонується розуміти ідеологію, форми і методи узгодження інтересів ТНК та держави, спрямовані на досягнення обопільних цілей, стратегій та критеріїв розвитку за умови конструктивної співпраці на засадах законності, добровільності, рівноправності сторін, самообмеження та взаємних поступок у процесі переговорів.

Список літератури:

1. Фокин С. О. Роль мирового транснационализированного сектора в формировании конкурентоспособности стран : автореф. дис. на получение науч. степени канд. геогр. наук : спец. 25.00.24 «Экономическая, социальная и политическая география» [Електронний ресурс] / С. О. Фокин ; Москов. государс. ун-т им. М.В. Ломоносова. – Москва, 2007. – 20 с. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/rol-mirovogo-transnatsionalizirovannogo-sektora-v-formirovanii-konkurentosposobnosti-stran>.
2. Михайлина Д.Г. Регулювання міжнародних товарних потоків в умовах транснаціоналізації : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Д. Г. Михайлина ; Держ. вищий навч. заклад «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – Київ, 2008. – 20 с.
3. Трансформація процесу транснаціоналізації в умовах зростання невизначеності глобального економічного середовища: монографія / [Ю.В. Макогон, Т.В. Орехова, К.В. Лисенко та ін.] ; під ред. Т. В. Орехової. – Д. : Норд Комп'ютер, 2011. – 652 с.
4. Шаповалов О.В. Інтернаціоналізація світової економіки через створення транснаціональних фінансово-промислових груп : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / О. В. Шаповалов ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2008. – 20 с.
5. Орехова Т.В. Транснаціоналізація економічних систем в умовах глобальної інтеграції : автореф. дис. на здобуття ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Т. В. Орехова ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2008. – 40 с.

Келару І.А.Черновицкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета**МЕХАНИЗМ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ГОСУДАРСТВОМ И ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫМИ КОРПОРАЦИЯМИ****Аннотация**

В статье рассмотрены инструменты влияния государства на деятельность ТНК; определены уровни принятия организационных мер в контексте оптимизации регулятивной системы Украины в сфере функционирования ТНК; предложены методы повышения результативности транснациональной деятельности.

Ключевые слова: Транснациональные корпорации (ТНК), государство, инструменты влияния, микроуровень, макроуровень, механизм государственного содействия, модель «стратегического партнерства».

Kelaru I.A.Chernivtsi Trade and Economics Institute of
Kyiv National Trade and Economics University**MECHANISM OF MUTUAL RELATIONSHIP BETWEEN THE GOVERNMENT AND TRANSNATIONAL COMPANIES****Summary**

The author analyzes tools of governmental control of TNC activities; defines levels of organizational measures aimed at optimizing the Ukrainian regulatory framework in the area of TNC operations; suggests methods to improve the performance of multinational activities.

Keywords: Transnational corporations (TNC's), government, tools of control, micro level, macro level, governmental assistance mechanism, strategic partnership model.

УДК 330.115

ДИНАМІКА РИЗИКУ СПІВІСНУВАННЯ ЛЕГАЛЬНОЇ Й ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ПЛОЩИННОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ НЕЛІНІЙНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ**Коляда Ю.В., Семашко К.А.**

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Використовуючи площинну динамічну модель, якою описується економічний стан суспільства, де співіснують офіційна і нелегальна економіка, отримано формулу для оцінки ризику співіснування легальної та тіньової економік. Результат може бути використаний для прогнозування у довільний момент часу t . Якість прогнозу залежить від коефіцієнтів математичної моделі, початкових умов і обсягу легальної економіки.

Ключові слова: Площинна динамічна модель, нелінійна динаміка, комп'ютерне моделювання, легальна і тіньова економіка, оперативне прогнозування.

Вступ. У літературі [1,2] фігурують різноманітні підходи щодо розв'язання проблеми економічного ризику. Здебільшого вони ґрунтуються на економічній теорії рівноважного стану. Разом з тим вербалізовані передумови для вивчення динаміки економічного ризику.

Реалії економічного життя свідчать про те, що у суспільстві з будь-яким устроєм завжди спостерігаються офіційна або легальна (ЛЕ) і тіньова (ТЕ) економіка. Якщо вважати наступне: подія А відповідає існуванню ЛЕ, а подія В – ТЕ, то маємо повну групу $\Omega = \{A \cup B\}$ подій, адже хоча б одна з них таки має місце [3]. Нехай обсяг ЛЕ чисельно описується величиною $N_1 = N_1(t)$ для моменту часу t , а для ТЕ відповідно $N_2 = N_2(t)$. Економічний стан суспільства загалом відображається сумою $(N_1 + N_2)$. Згідно класичних стохастичних уявлень ймовірність кожної події є $P(A) = \frac{N_1}{N_1 + N_2}$ і $P(B) = \frac{N_2}{N_1 + N_2}$ для моменту часу t . Володіючи числовими значеннями N_1 і N_2 , можна розрахувати ймовірність настання події А чи В. Отже, ризик настання ТЕ є числова міра $P(B)$, змінювана з плином часу. Її можна зобразити на

діаграмі в координатах $tOP(B)$ – абсциса час t і ордината ймовірність $P(B)$.

Постановка задачі. Числові еквіваленти обсягів ЛЕ і ТЕ отримуються внаслідок комп'ютерного моделювання з використанням динамічної моделі. Але тоді графік змінюваності ймовірності $P(B(t))$ настання події В – явища ТЕ буде розташований в межах відрізка числового інтегрування. Доцільно такою оцінкою володіти для довільного моменту часу t .

Метою дослідження є встановити аналітичний розв'язок динамічної моделі взаємодії ЛЕ і ТЕ, що дозволить не лише прогнозувати обсяги офіційної й нелегальної економіки для довільного моменту часу t , але розрахувати числову міру $P(B)$ настання події В і побудувати її графік з плином часу.

Результати дослідження. Динаміка процесу взаємодії секторів офіційної й нелегальної економіки описується [4] системою двох нелінійних звичайних диференціальних рівнянь

$$\begin{cases} \dot{x}_1 = ax_1 + aqx_2x_1 + apx_1^2 \\ \dot{x}_2 = \beta x_2 + bpx_1x_2 + bq x_2^2 \end{cases} \quad (1)$$